

Et øjebliksbillede

– sprogtilegnelse i det nye fag Dansk, kultur og kommunikation i pædagoguddannelsen

AF TRINE KROGH, SKOLEKONSULENT, GLOSTRUP KOMMUNE, HANS MÅNSSON, LEKTOR, KOMPETENCEENHEDEN FOR LOGOPÆDI, PROFESSIONSHØJSKOLEN KØBENHAVN, DORTE BLESES, CENTERLEDER, LEKTOR, PH.D., CENTER FOR BØRNESPROG, SYDDANSK UNIVERSITET

Introduktion

Med virkning fra august 2007 er en ny bekendtgørelse om uddannelse til professionsbachelor som pædagog¹ trådt i kraft som afløser for bekendtgørelsen om uddannelse af pædagoger fra 1997. Denne bekendtgørelse adskiller sig fra tidligere ved, at man for første gang har indført centrale kundskabs- og færdighedsområder for pædagoguddannelsen blandt andet ud fra et ministerielt ønske om, at uddannelsen skal ensrettes på de forskellige seminarier². Det er et ønske fra undervisningsminister Bertel Haarders side, at den nye pædagoguddannelse skal være med til at nedbryde den negative sociale arv, at de pædagogstuderende skal have bedre slutkompetencer, at frafaldet skal mindskes, og at der skal fokus på sprogstimulering³.

Faget dansk er blevet opprioriteret i den nye uddannelse, og et af målene med den nye lov er en styrkelse af pædagogernes kompetencer i forhold til sprogstimulering af børn og en tidlig indsats over for tosprogede børn:

"Dansk bliver derfor et selvstændigt, obligatorisk fag med et væsentligt større omfang end i dag. Faget skal bidrage til, at pædagogerne bliver meget opmærksomme på børns sproglige udvikling – og til, at de bliver klar over, hvad der skal stilles op over for børn med et utilstrækkeligt dansk."[Bertel Haarder].⁴

Dansk, kultur og kommunikation skal altså forstås som et fag, som i et sprogtilegnelses-perspektiv har fokus på sprogstimulering og barnets tilgang til omgivelserne gennem sprog, kommunikation og leg.

I foråret 2007 gennemførte Nationalt Videncenter for Læsning en spørgeskemaundersøgelse om danskundervisernes kompetencer inden for sprogtilegnelse

i danskfaget på pædagog- og læreruddannelsen (Krogh, Månsson, & Bleses, 2007a, 2007b) med henblik på at belyse, hvordan underviserne er klædt på til at leve op til de nye krav til undervisningen i Dansk, kultur og kommunikation. Undersøgelsen viste at kun en lille procentdel af de lærere, som underviser kommende pædagoger i sprogtilegnelse, selv har modtaget formel undervisning inden for området. Undersøgelsen dokumenterede et stort efteruddannelsesbehov i forhold til sprogtilegnelse.

Selvom det er for tidligt med en egentlig evaluering af det nye fag, er det efter vores opfattelse vigtigt, at fagets lokale beslutningstagere og undervisere får et indtryk af fagets nuværende placering med henblik på at sikre en høj kvalitet i undervisningen med særlig fokus på fagområdet børns sprogtilegnelse. Som opfølgning på spørgeskemaundersøgelsen har Nationalt Videncenter for Læsning derfor gennemført en kvalitativ undersøgelse med henblik på at afdække tendenserne i forståelsen af sprogtilegnelse i det nye danskfag (Krogh, Månsson, & Bleses, 2008). Formålet er altså at forsøge at tegne et øjebliksbillede af, hvordan sprogtilegnelse i det nye danskfag ser ud til at blive prioriteret.

Dette er bl.a. blevet belyst ved dels at gennemgå og opregne, hvor mange delaspekter af sprogtilegnelse, der behandles i fire nye grundbøger udarbejdet specifikt til faget Dansk, kultur og kommunikation, dels ved gennemførelse af dybdeinterviews med udvalgte repræsentanter for undervisere inden for faget. Motivet bag en gennemgang af de nye grundbøger er, at indholdet af disse kan være med til at give et fingerpeg om, hvordan sprogtilegnelse tænkes ind i det nye fag

ud fra en formodning om, at undervisningen vil afspejle de opfattelser og det faglige indhold, som grundbøgerne kommunikerer.

Det er vigtigt at understrege, at undersøgelsen alene søger at videregive et første indtryk af tendenserne med hensyn til, hvordan sprogtilegnelse indgår i den nye pædagoguddannelse ud fra nogle bestemte på forhånd givne parametre, og derfor ikke nødvendigvis er dækkende set ud fra andre synsvinkler. (Hele undersøgelsen er beskrevet i Krogh, Månsson & Bleses, 2008).

Sprogtilegnelse i grundbøger til Dansk, kultur og kommunikation

Vi har gennemgået fire grundbøger til Dansk, kultur og kommunikation, der alle er udformet som antologier (Hede Jørgensen, 2007; Mikkelsen & Holmlarsen, 2007; Bjarnhof Storm, 2007 og Sørensen, 2007) og fokuseret på, hvorvidt og hvordan en række specifikke aspekter af børns sprogtilegnelse behandles i grundbøgerne.

Disse aspekter betragtes som væsentlige for, at undervisningen i Dansk, kultur og kommunikation lever op til de krav, som den nye bekendtgørelse til pædagoguddannelsen indeholder og samtidig forbereder de studerende på de nye krav, som lovgivningen stiller til den pædagogiske praksis (de samme aspekter af sprogtilegnelsesperspektivet indgik også i den første undersøgelse i 2007, cf. Krogh, Månsson & Bleses, 2007a, 2007b).

Tabel 1 viser i grafisk form, hvilke af de udvalgte aspekter af den sproglige udvikling, som er beskrevet i de fire grundbogsmaterialer.

Tabel 1: Hvilke delaspekter af sproglig udvikling bliver beskrevet i fire nye grundbøger udviklet til faget Dansk, kultur og kommunikation

	Bjarnhof Storm	Sørensen	Mikkelsen & Holm Larsen	Hede Jørgensen
Forudsætninger for sproglig udvikling	+	+	+	+
Sproglig udvikling hos børn 0-6 år	+	+	-	+
Tosprogede børns sproglige udvikling	+	+	-	+
Redskaber til beskrivelse/evaluering af børns sproglige udvikling/ evaluering og dokumentation af børns sproglige udvikling	+	-	+	+
Udviklingspsykologi	-	-	-	-
Sprogets forside	-	+	-	-
Sprogets betydning for læseudvikling	-	+	-	-

Som det fremgår af ovennævnte tabel, kommer ingen af grundbogsmaterialerne ind på alle de aspekter, som vi i udgangspunktet har valgt at fokusere på, og det fremgår tydeligt, at der prioriteres forskelligt i materialerne. Dette indikerer, at ingen af materialerne dækker hele det faglige område, som vi skønner, er nødvendig viden for pædagoger at tilegne sig i forhold til at leve op til de nye krav. Måden, områderne behandles på, er imidlertid også meget forskellig og illustrerer grundlæggende forskellige tilgange til faget inklusiv

synet på sprog og vurderingerne af, hvad der er nødvendig viden for en pædagogstuderende.

De fire antologier afspejler to dominerende tilgange til Dansk, kultur og kommunikation, nemlig hvad man kunne kalde en "æstetisk" tilgang og en mere "sprogvidenskabelig" tilgang. Den æstetiske tilgang repræsenterer et helhedssyn på barnet, hvor de relationelle og de pædagogiske rammer spiller en meget stor rolle i forståelsen af sproglig udvikling, mens den mere videnskabeligt orienterede tilgang opfatter forskningsbaseret (og empirisk) viden om sproglig udvikling som en

uundværlig grundpille i det pædagogiske arbejde med børn.

Forskellen i grundholdningen til sprogtilegnelse hos småbørn kommer tydeligst til udtryk i holdningen til test og sprogvurderinger i antologierne, hvor en central diskussion går på, om man overhovedet skal teste. Nogle lægger vægt på, at man bør forholde sig kritisk til testning, mens andre lægger vægt på, at test og sprogscreeninger skal ses som et værktøj, og at det er væsentligt, at pædagogerne

har et indgående kendskab til dem og har kompetencer til at benytte dem. I betragtning af at dagtilbud skal tilbyde sprogvurdering af treårige børn, og at den obligatoriske sprogscreening af seksårige er lige på trapperne, er det et problem for danskfaget, at der tilsyneladende er ideologisk modstand mod denne del af praksis, som med den nye dagtilbudslov er en uundgåelig del af pædagogernes hverdag. Denne modstand sætter pædagogerne i en vanskelig situation, blandt andet fordi diskussionen for og imod sprogvurderinger ikke kun handler om, hvilket teoretisk udgangspunkt man har, men indirekte også bliver et spørgsmål om menneskesyn og syn på barndom og dermed en diskussion, som det er svært at navigere i.

Hvis de forskellige tilgange, som de nye grundbøger i grove træk repræsenterer, afspejler den undervisning, som foregår i det nye fag Dansk, kultur og kommunikation, betyder det, at der pt. er meget stor forskel på, hvordan og hvor meget den studerende kommer til at arbejde med børns sprogtilegnelse. Denne iagttagelse understøttes af interviews med fire undervisere i faget, der ligeledes illustrerer radikalt forskellige tilgange til og opfattelser af fagets mål og indhold (se Krogh, Månsson & Bleses, 2008). Der tegner sig derfor et billede af faget Dansk, kultur og kommunikation, der rummer stor praksisvariation, og hvor kravene til faget fortolkes meget forskelligt, hvorfor undervisningsforløbene på tværs af uddannelsesinstitutioner ligeledes tilrettelægges meget forskelligt.

Indikationer

En af intentionerne bag den nye pædagoguddannelse var som nævnt ovenfor at sikre et mere ensartet fagligt indhold, der samtidig kvalificerer pædagogerne til at kunne varetage de nye praksiskrav om øget opmærksomhed på børns sproglige udvikling og indsats over for sprogligt udsatte børn. Det øjebliksbillede, som undersøgelsen har tegnet, viser, at der allerede nu kan være grund til øget opmærksomhed med hensyn til fagets udvikling. Vi har derfor opstillet følgende pejlemærker med henblik på at understøtte, at faget

udvikler sig i tråd med de oprindelige intentioner.

Den store praksisvariation, som den kvalitative undersøgelse peger på, understreger, at det er vigtigt, at fagets aktører – herunder lokale beslutningstagere – prioriterer at arbejde frem mod et (mere) ensartet fagligt indhold i undervisningen, der tager udgangspunkt i de krav, som pædagoger via den nye lovgivning mødes med i hverdagen. Et godt eksempel på dette er sprogvurdering, som jf. dagtilbudsloven er et obligatorisk tilbud til alle forældre til treårige børn, og som er en opgave, som i næsten alle kommuner er lagt ud til pædagogerne i dagtilbuddene. Det er derfor helt afgørende, at pædagoger i løbet af deres uddannelse klædes fagligt på til at foretage sprogvurderinger på en hensigtsmæssig måde, og at de er i stand til at igangsætte relevante pædagogiske aktiviteter til støtte for det enkelte barns sprogtilegnelse ikke mindst over for børn med behov for særlig støtte. En fagligt kvalificeret baggrund, der gør, at den færdiguddannede pædagog føler sig godt rustet til at varetage sine arbejdsopgaver, er ligeledes vigtig for den enkelte pædagog's arbejdsglæde. Det er derfor nødvendigt, at alle uddannelsessteder prioriterer, at studerende fx undervises i at kunne gennemføre sprogvurderinger.

Undervisningen i faget bør desuden funderes på et solidt grundlag i form af litteratur, der samlet set er dækkende i forhold til de udfordringer, den færdiguddannede pædagog møder i arbejdet med børns sprog.

Undervisernes meget varierede uddannelsesmæssige baggrund og forskellige forudsætninger for at undervise i dansk (jf. Krogh, Månsson & Bleses, 2007a, 2007b) kan bidrage til, at de studerende forlader pædagoguddannelsen med meget forskellige forudsætninger inden for sprogtilegnelse. Det er derfor vigtigt, at der på alle uddannelsessteder er ledelsesmæssig opbakning til at sikre kvaliteten i danskundervisningen, ved at uddannelsesstederne prioriterer at ansætte lærere med relevant uddannelses- og erfaringsmæssig baggrund til at varetage danskundervisningen og

ved at danskundervisere, som ikke er uddannet inden for danskfaget, bliver efteruddannet i forskellige aspekter af børns sprogtilegnelse.

En måde til at sikre, at sprogtilegnelsesperspektivet i uddannelsen matcher de krav og forventninger, der stilles til en uddannet pædagog, kunne være at lade nyuddannede pædagoger evaluere den nye uddannelse. En evaluering, som forholder sig til, hvordan uddannelsen matcher praksiskravene eksempelvis i forhold til sprogvurderinger, vil give underviserne mulighed for hele tiden at tilpasse undervisningen i forhold til praksis.

De nye krav til indholdet i undervisningen og indføringen af centrale kundskabs- og færdighedsområder er grundlæggende set udtryk for, at læringsbegrebet er rykket ned i dagtilbuddene. Dermed skifter det pædagogiske perspektiv fokus – fra at børn alene skal være i dagtilbuddet, til at børn nu også skal lære noget i dagtilbuddet. Denne læring handler ikke kun om medmenneskelige kompetencer. Den handler også om barnets muligheder for at tilegne sig "fagligt" stof og dermed også på sigt barnets uddannelsesmuligheder, og i den sammenhæng står sproglige kompetencer helt centralt. At skabe et pædagogisk ståsted, som rummer begge disse aspekter, er den store udfordring for pædagoguddannelsen lige nu.

Noter

¹ Bekendtgørelse nr. 220 af 13/03/2007 Bekendtgørelse om uddannelse til professionsbachelor som pædagog (pædagog-bekendtgørelsen).

² Se: Ny pædagoguddannelse i støbeskeen: <http://www.uvm.dk/06/skeen.htm?menuid=25>

³ Se: Ny pædagoguddannelse i støbeskeen: <http://www.uvm.dk/06/skeen.htm?menuid=6410>

⁴ Ny pædagoguddannelse i støbeskeen: <http://www.uvm.dk/06/skeen.htm?menuid=6410>

Litteratur

Hede Jørgensen, H. (red.) (2007). *Sprog som værktøj og legetøj*. Academica

Krogh, T., Månsson, H. & Bleses, D. (2007a) Kortlægningsundersøgelse af sprogtilegnelsesperspektivet på pædagog- og læreuddannelsen. *Working paper, Center for Child Language e-prints*, No 5. http://www.sdu.dk/0m_SDU/Institut-ter_centre/C_Boernesprog/e-prints.aspx

Krogh, T., Månsson, H. & Bleses, D. (2007b). Sprogtilegnelse på pædagog- og læreruddannelserne: undersøgelse af danskundervisernes kompetencer inden for børns sprogtilegnelse, *Tidsskrift for Læsning*, 2, 33-39. <http://www.videnom-laesning.dk/4/235.aspx>

Krogh, T., Månsson, H. & Bleses, D. (2008). Sprogtilegnelsesperspektivet i faget "Dansk, kultur og kommunikation" efter et år med den nye pædagoguddannelse. *Working paper, Center for Child Language e-prints*, No 9.

Mikkelsen, P. og Holm-Larsen, S. (red.) (2007). *Dansk, kultur og kommunikation*, Kroghs Forlag.

Pædagoguddannelse i støbeskeen: <http://www.uvm.dk/06/skeen.htm?menuid=6410>

Bjarnhof Storm, P. (red) (2007). *Dansk, kultur og kommunikation*, Frydenlund.

Sørensen, M. (red) (2007). *Dansk, kultur og kommunikation*, Akademisk Forlag.